

KESKENY ÚT

A Károlyi Gáspár Teológiai és Missziói Intézet lapja 2001. IV. évfolyam, 20. szám

HA AZ ALAPOKAT
LEROMBOLJÁK, MIT
TESZ AZ IGAZ?

MIT TANÍT A BIBLIA AZ
ISTENI ELHÍVÁSRÓL?

EGYHÁZSZEMLÉLETÜNK
REFORMÁCIÓJA

EGY ZSINAT MARGÓJÁRA

SZIKSZAI GYÖRGY RÖVID
ÉLETRAJZA

FENN A HEGYEN,
FIZIKAILAG ÉS LÉLEKBEN

EGY KIS TUDOMÁNY...

MIT JELENT A
KERESZTYÉN OKTATÁS?

MENNYIT ADHATOK AZ
ÚRNAK?

A HAGYOMÁNYTÓL AZ
IGAZSÁGIG

KESKENY ÚT

Szerkesztő: Zoltán Zsolt
Cím: 1074 Budapest
Rákóczi út 78. 1/4
Tel: 06-1-322-9317
Email: zoltanzsolt@axelero.hu

A Károlyi Gáspár Teológiai
és Missziói Intézet címe:

3527 Miskolc, Kánacs u. 1.
Tel: 06-46-312-558
Email: kgmi@axelero.hu
http://www.reformatus.org

Ha az alapokat lerombolják, mit tesz az igaz?

(Zsolt 11:3)

Ha az alapokat lerombolják, az igaz újraépíti azokat. De ahhoz, hogy újraépíthesse azokat, le kell rombolnia azt, amit a régire építettek. Általában, ha lerombolnak valamit, azért teszik, hogy mást építsenek helyette. Ahhoz, hogy visszaépülhessen az eredeti alap, a jelenlegi építményt le kell rombolni.

Amikor alapokról beszélünk, akkor Isten Igéjére gondolunk és Jézus Krisztusra, aki az egyedüli fundamentum, „mert más fundamentumot senki nem vehet azon kívül, amely vetetett, mely a Jézus Krisztus.” (1Kor 3:11) Ez az alap természetesen magában foglalja mindazt, amit Jézus tanított, s mindazt, ami a Szentírásban található, de többet nem. Ennek ellenére az ember mégis megpróbált más alapokat vetni: jó cselekedetek, hagyományok, stb. De ha más az alap, akkor az épület is más. Nem lehet ugyanazt az épületet felépíteni rá. Hiába próbálok egy családi ház alapjára felépíteni egy felhőkarcolót, nem fog sikerülni.

Az ember, sajnos – mint olyan sokszor – okosabb akart lenni Istennél, és az Ő Igéjétől idegen, hamis alapokra akarta felépíteni az Ő egyházát. De vajon fel lehet-e építeni emberi hagyományokra, emberi találmányokra Isten egyházát? Semmiképpen nem. Amit egy emberi alapra építenek, az már csak emberi lehet, s mindaz ami emberi, az tökéletlen, és sok esetben hamis. Az már nem Isten egyháza, hanem az ember egyháza.

Ezért volt tehát szükség a reformációra. Mivel az ember elvetette az Isten által lerakott fundamentumot, Jézus Krisztust és az Ő Igéjét, – mindezt annyira ravaszul tette, hogy úgy tűnjék, hogy az eredeti alapot is megtartotta – Isten kimondta ítéletét az ember által épített alap felett: elrendelte a reformációt.

De ha a reformációra gondolunk, akkor mégis az Isten egyházának reformációjára, illetve a keresztyén ember reformációjára kell összpontosítanunk. Miért mondom ezt? Azért, mert a reformáció végül is nem valósult meg 1517-ben. Az akkori egyház ugyanolyan maradt, amilyen volt – és most sem különb. Tulajdonképpen reformációnak indult, de egy új egyház lett az eredménye. Miért? Azért, mert nem akarták kicserélni az alapot. Ahol az alap nem jó, ott nem lehet reformációt végrehajtani. Egy újat kell lefektetni. Tudjuk, hogy Luther megjelenése előtt voltak előreformátorok is, akik ugyanazzal a szándékkal léptek fel, mint utódjaik, s azt is tudjuk, hogyan végezték (Husz Jánost közel 100 évvel a 95 tétel kifüggesztése előtt, 1415. július 6-án máglyán égették meg).

De hogyan is indult el a reformáció? Nem egy történelmi áttekintést akarok adni, hanem inkább lélektanilag próbálok válaszolni a kérdésre. Saját életünk és a gyülekezeteink megújulása szempontjából fontos megértenünk ezt.

Először is azt kell megállapítanunk, hogy a reformációt Isten végzi. A reformáció nem egy emberi reformtörmörülés kezdeményezése (ismerős ez a kifejezés a politikai életből), hanem a szuverén Isten munkája. Ha reformációt akarunk, Tőle kell kérnünk. Természetesen Isten embereket használ fel az Ő munkájának elvégzésében, hiszen „Isten munkatársai vagyunk” (1Kor 3:9).

Másodszor, azt kell megvizsgáljunk, hogyan indult el konkrétan a reformáció. Luther személyes életének a megváltozását, majd pedig a szélesebb körű reformációt megelőzte a bűn felismerése. Luther meglátta saját bűneit és az egyház bűneit. Látta, ahogyan a bűn eldeformálta az ő életét, s kereste a bűneire a bocsánatot.

(folytatás a 2. oldalon)

HA AZ ALAPOKAT LEROMBOLJÁK, MIT TESZ AZ IGAZ?

(folytatás az 1. oldalról)

Miután megértette, hogy az igaz ember hit által igazul meg, kegyelemből, egyedül Jézus Krisztus váltságáhaláláért, azt is meglátta, hogy az egyház, amelynek ő felszentelt papja, tele van undok bűnökkel. Ennek folytatásaként írta meg a 95 tételt, amely az egyház bűneit tartalmazta. Bűn felismerése nélkül nem kezdődhet el a reformáció. Amíg nem látom a deformációt, addig nem fogom látni a reformáció szükségességét sem. Szeretném megemlíteni azt a csaknem közhellyé vált mondást is, miszerint egy közösség helyreállítása az egyén reformációjával kezdődik. Ez így volt a XVI. században is, és a XXI. században sem lehet másképpen.

Szeretné-e kedves olvasó, hogy elinduljon életed

reformációja? Lásd meg a te bűneidet, lásd meg, hogy hányszor és hányféleképpen vétkezel az Úr ellen! Isten így szól Jeremiás által

Szeretné-e kedves olvasó, hogy elinduljon életed reformációja? Lásd meg a te bűneidet, lásd meg, hogy hányszor és hányféleképpen vétkezel az Úr ellen!

a népéhez: „Térj vissza, elpártolt Izrael, ezt mondja az Úr, és nem bocsátom reátok haragomat, mert kegyelmes vagyok én, ezt mondja az Úr, nem haragszom mindörökké. Csakhogy ismerd el a te hamisságodat, hogy hűtlenné lettél az Úrhoz, a te Istenedhez...” (Jer 3:12,13) Ha nem ismered el és fel hamisságaidat, akkor megmaradsz azokban, és a reformáció is elmarad. „De hogyan ismerhetem fel az én bűneimet?” – kérdezted.

Fordítsuk tekintetünket ismét a történelmi reformáció felé. Hogyan ismerte fel Luther a bűneit és az egyház bűneit? Ezt is Isten végezte el. Hogyan? Igéje és Szentlelke által. Isten Igéjét olvasva fedezte fel a saját és az egyháza bűneit.

Kedves olvasó, én nem tudok rámutatni a te bűneidre, nem tudom rád bizonyítani azokat, ezt egyedül Isten Lelke tudja megtenni. Mit kell tenned tehát? Olvasd Isten Igéjét minél többet, és kérd, hogy a Szentlélek mutassa meg bűneidet. Legyen ajkadon a következő imádság: „Vizsgálj meg engem, oh Isten, és ismerd meg szívemet! Próbálj meg engem, és ismerd meg gondolataimat! És lásd meg, ha van-e nálam a gonoszságnak valamilyen útja? és vezérelj engem az örök-kévalóság útján!” (Zsolt 139:23,24)

Ha nem látod bűneidet, ez biztos jele annak, hogy rászorulsz a reformálásra. Vizsgálj meg Uram és közöld velem az eredményt! Továbbá legyen Jeremiás felszólítása számunkra is aktuális: „Tudakozzuk a mi utainkat és vizsgáljuk meg, és térjünk az Úrhoz.” (JerSir 3:40)

Végül néhány gyakorlati tanács. Ha reformációt akarsz a te életedben, akkor konkrétumokról kell gondolkodnod, ugyanis a reformáció nagyon konkrét dolog volt. Luther nem csak általánosságban szorgalmazta a reformációt, hanem rámutatott azokra a dolgokra, amelyeket meg kellett (volna) változtatni az egyház életében. A keresztyén élet megújulásának a feltétele azoknak a konkrét területeknek a megnevezése, melyek reformra szorulnak.

Ha valóságos reformációt akarsz, akkor valóságos tervet kell készítened. Mert a reformáció három részből áll: felismerni a rosszat, lerombolni azt, és felépíteni az újat. Ezért áll a következő utasítás Jeremiás küldetésében: „gyomlálj, írts, pusztíts,

rombolj, építs és plántálj!” (Jer 1:10)

Életed mely területei szorulnak reformációra? Készíts magadnak egy listát, amelyben felsorolod ezeket, s megnevezed az elcsúszásaidat, hiányosságaidat, s ezek mellé írd oda a jól meghatározott célt, amit meg akarsz valósítani. Vedd sorra: igelvasásodat, imaéletedet, családi kötelességeidet, – mint férj, feleség, apa, anya, gyermek – emberi kapcsolataidat, időbeosztásod, a pénzzel való sáfarkodásod, az Úr napjának a megszentelését, gondolataidat, szavaidat, felkelésedet, lefekvésedet, gyülekezeti kötelezettségeidet, stb. Mi az, amit rosszul teszel, és hogyan akarod tenni ezután? Az egyház is csak a bűnök leleplezése és egy jól meghatározott terv szerint újulhat meg.

S ha mindezt megtetted, ne felejtse el, amit a zsoltairos mond: „Ha az Úr nem építi a házat, hiába dolgoznak azon annak építői. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáz az őriző.” (Zsolt 127:1) Ha már meg van a listád a bűneidről, s már azt is tudod, hogyan kell lerombolni, s mivel kell helyettesíteni őket, az Úr segítségével nélkülözhetetlen számodra. Isten adjon reformációt mindannyiunk életében. ÁMEN

Sikó Mihály

Mit tanít a Biblia az isteni elhívásról?

Az elhívásról való elmélkedésnek csak akkor van értelme, ha értjük, hogy ki az elhívó és ki az elhívott. Válaszunk egyszerű: Isten az, aki hív és az ember az, akit Ő szólít vagy hív. Bármennyire egyszerűnek tűnjön is azonban a válasz, tudjuk, hogy ez mégsem elégít ki sokakat. Ugyanis egyesek szerint Isten, ha létezik is, nem ér rá arra, hogy velünk személy szerint törődjön, nem hogy még szóljon is hozzánk. Mások pedig épp ellenkezőleg túl gyakran vélik hallani az isteni hívást. Az ilyen önjelölt próféták, látomásaikra, álmaikra, megérzéseikre, különböző tapasztalataikra hivatkozva, „nagy feladatok” elvégzésére érzik magukat elhívva. Ha csak egy nagyon aktuális példát szemlélünk, az öngyilkos terrorista merénylők elhívását, akik egy vallásos vezető

hívásának engedve, „isteni elhívásuk” betöltéseként áldozzák életüket mások meggyilkolására, akkor világossá válik, hogy mennyire félreértik manapság az isteni elhívást.

Mi tehát az igazság? Létezik-e Isten? Ha pedig igen, törődik-e velünk, és szól-e hozzánk? Ha pedig szól, van-e konkrét üzenete számunkra? Francis Schaeffer szavaival valljuk: „Isten létezik, és Ő nem hallgat”. Ehhez pedig hozzátesszük, hogy nem csak nem hallgat, hanem el is hív magának egyeseket a világ kezdetétől fogva annak végéig (Heidelbergi Káté, 54 kérd.). Ezt fogjuk röviden megvizsgálni egy-két bibliai és történelmi példán keresztül.

(folytatás a 3. oldalon)

(folytatás a 2. oldalról)

Az általános hívás

Ha elfogadjuk azt a tényt, hogy Isten kijelenti magát, akkor azt is látnunk kell, hogy Ő egy bizonyos céllal teszi ezt. Nem csak azért szól, hogy tájékoztasson, és kielégítse az ember kíváncsiságát, hanem hogy rádöbentse Teremtőjével és Urával szembeni felelősségére. Ez a hívás hangzik az ember elbukása óta mindenki felé. Isten így szól: „*Kiterjesztém kezeimet egész napon a pártos nép után, amely nem jó úton járt gondolatai nyomán.*” (Ézs 65:2) Isten karjainak a felénk nyújtása nem más, mint a szolgálói által való hívogatás. Az Ószövetségben több ízben is szólt a próféták által, mint ahogy tette Jeremiás által is: „*Térjete vissza, szófogadatlan fiak, és meggyógyítom a ti elpártolóztatok.*” (Jer 3:22) Ugyanezt az üzenetet hirdették Keresztelő János, az apostolok és maga az Úr Jézus is: „*Térjete meg, mert elközelgetett a mennyeknek országa.*” (Mt 4:17)

Ez a megtérésre való általános felhívás és minden más igazság hangzik azóta is minden szószékről, ahol az Isten Igéjét hűségesen hirdetik. Ez nem egy hálás feladat, mert még Spurgeon a híres igehirdető is így kiáltott fel egy alkalommal: „*Egyetértek Lutherrel, amikor azt mondta, hogy olyan sokat prédikáltam néktek a hit által való megigazulást, hogy sokszor jön, hogy vegyem a Bibliát, és azzal verjem be a fejetekbe, mert még mindig nem értitek.*” Az igehirdetés az az általános hívás, amely által Isten szól ma. Hogy mégis nem mindenki hallja meg, még akkor sem, ha amúgy jó hallása van, az annak tulajdonítható, hogy az ember megkeményedett bűneiben, és ha Isten nem nyitja meg szívét, és nem ad neki lelki hallást, a Szó lepattog a kőszívéről.

Elhívás az üdvösségre

Amint láthattuk, az általános (külső) hívás szoros összefüggében áll a különleges (belső) hívással. Ez a különleges hívás Isten természetfeletti munkája az emberi szívben. A Szentlélek végzi, ellenállhatatlan és visszavonhatatlan módon, és ez valójában üdvösségre való elhívás. Nagyon sokan hallották már a külső hívást igehirdetések alatt, de ez mégis akkor vált valósággá, amikor engedtek ennek a hívásnak. Mít mond az Ige? „*Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak, enyém vagy!*” (Ézs 43:1) Ezt csak azoknak mondja Isten, akik az Ő kegyelméből meghallhatták hívását. Kik ezek az emberek? Azok, akik újjászülettek.

Egy különösen nehéz teológiai kérdés, hogy mi a különbség a belső elhívás és az újjászületés között. A XVII. században még úgy beszéltek a kettőről, mint ami valójában egy (Westminsteri Hitvallás X. 2.). Ez érthető, hiszen azt akarták hangsúlyozni, hogy Isten Igéje és az újjászületés között szoros kapcsolat van. Azonban, ha egy sorrendet szeretnénk felállítani, akkor azt kell mondanunk, hogy először hangzik el az általános hívás, majd ezzel egyidőben, vagy ez után, Isten újjászüli az övéit, azokat, akik most már *lelki fileket* kapva meghallják a belső hívást. Így válik ez a hívás életet átformalóvá. Így lesz ez hívás a Krisztussal való közösségre (1Kor 1:9), az áldás öröklésére (1Pt 3:9), szabadságra (Gal 5:13), békességre (1Kor 7:15), szentségre (1Tesz 4:7), reménységre (Ef 4:4) és örök életre (1Tim 6:12).

Elhívás a szolgálatra

Látjuk tehát, hogy Isten nem az örök élet passzív élvezésére hív el bennünket, hanem az Ő szolgálatára. Nincs keresztyénség szolgálat nélkül. Minden elhívottnak, vagyis minden keresztyénnek van egy bizonyos szolgálata, amelyre elhivatott. Természetesen, az igehirdetés szolgálata egy fontos hellyel bír a keresztyén szolgálatban, és a Szentírás is részletesebben foglalkozik az erre való elhívással. Ezért, most mi is csak erre fogunk összpontosítani.

A próféták, apostolok elhívásából több dolgot is megtanulhatunk. Először is azt, hogy Isten nem személyválogató. Előtte Ámos a pásztor, Jeremiás a pap, Péter a halász, Máté a vámszedő, Pál a farizeus, Lukács az orvos, mind alkalmas eszközök voltak feladatai elvégzésére.

Másodszor, Isten nem tekint az ember életkorára, amikor elhívja őt. Jeremiás fiatal volt és így kiáltott fel: „*Imé én nem tudok beszélni; hiszen ifjú vagyok én.*” (Jer 1:6) De ugyanezzel az érzéssel fogadja az elhívását Mózes is, aki már nem volt fiatal, amikor így védekezett: „*Kérlek, Uram, nem vagyok én ékesen szóló... mert én nehéz ajkú és nehéz nyelvű vagyok.*” (2Móz 4:10) Isten azonban életkortól függetlenül, fiatalon vagy idősen is alkalmassá tehet a szolgálatra.

Harmadszor, az isteni elhívás nem garantál népszerűséget. Az apostolokat, Pál elmondása szerint, Isten egy nagyon nehéz feladatra hívta el: „*Mert úgy vélem, hogy Isten minket, az apostolokat, utolsókul állított, mintegy halálra szántakul: mert látványossága lettünk a világnak, úgy angyaloknak, mint embereknek.*” (1Kor 4:9) De az ószövetségi próféták helyzete sem volt könnyebb, mert Jeremiás így szól csüggedésében: „*Mert ahányszor csak szólok, kiáltozom; így kiáltok: erőszak és romlás! Mert az Úr szava mindenkori gyalázatombra és csúfságomra lett nékem.*” (Jer 21:8)

Végezetül, ami mégis csodálatossá teszi Isten elhívását, az annak az ellenállhatatlan volta. Az igehirdetés szolgálatáról Jeremiás ezt mondja: „*Azért azt mondom: Nem emlékezem róla, sem az Ő nevében többé nem szólok; de mintha égő tűz volna szívemben, az én csontjaimba rekesztve, és erölködöm, hogy elviseljem azt, de nem tehetem.*” (Jer 20:9) Ilyen szent tűz az elhívás kényszere. Nem tud hallgatni. Nem tud nem szólni az, akit Isten elhív. John Knox a híres reformátor mondta: „*Habár mindig szemem előtt van saját bűnös nyomoriságom jelenléte és világos képe; mégis látva azt, ahogy a bűn bővölködik mindenhol, késztetve érzem magam, hogy Isten figyelmeztetéseit mennydörögjem a makacs lázadók ellen.*” Máshol Husz János így szól: „*Nem akarok élni ebben a megromlott korban, hacsak nem tudom bűnbánatra indítani magam és másokat, Isten akarata szerint.*”

Mit jelent tehát elhívottnak lenni? Nem csak meghallani az Ige hívását, nem csak megérteni azt, hanem égő tűzként szívünkben érezni a cselekvés kényszerét, Istenért. Azért az Istenért, aki Fiában, Jézusban annyira szeretett minket, hogy lehajolt hozzánk és megváltott.

„*Senki sem fogja Istennek addig odaszánni magát, amíg Isten jósága nem vonja őt, és nem készíti arra, hogy teljes szívvel átölelje Őt. Ő kell, hogy minket előbb hívjon, mielőtt mi segítségül hívhatnánk Őt.*” (Kálvin)

Bagoly Gyula

Egyházszemléletünk reformációjáról avagy a hitvalló gyülekezeti tagság fölöttébb szükséges voltáról

A posztmodern keresztyénség válsága sok mindenben megmutatkozik. Igen sok a „deformáció”, következésképpen igen gyakran lehetünk gyakorlati és teológiai könnyelműsködések szemtanúi, sajnos néha igen nagy horderejű kérdésekkel kapcsolatban is. Jelen esetben egy olyan *ekkléziológiai*¹ tévelygésre térünk ki, amely teológiai látásunk szerint – az Ige és a hitvallások tanítását is figyelembe véve –, igencsak reformációra szorul. Nevezetesen a mindenkori keresztyéneknek egy hitvalló egyházhoz való tartozására gondolunk.

Előljáróban annyit, hogy nem jelentéktelen kérdés az egyháztagság, amiként az sem mindegy, hogy milyen gyülekezethez és felekezethez tartozunk. Reméljük, hogy ez az olvasó előtt is nyilvánvalóvá válik. A következőkben az árral szemben haladunk sok mindenben (legalábbis, ha a magyar viszonyokból indulunk ki). De nekünk nem a jelenlegi divathoz kell igazodnunk, hanem elsősorban az Igéhez. Az alábbiakban több kérdésre keressük a választ: Szükséges-e az egyháztagság? Mi okozhat zavart a kérdés megválaszolásában? Mit tanít erről az Ige? Ha szükséges, akkor milyen gyülekezethez (felekezethez) kell csatlakoznunk?

Nézzük először az első kérdést. Mielőtt megválaszolnánk, nyugodtan elmondhatjuk, hogy az egyháztagság fogalma mára teljesen megüresedett és tartalmatlanná vált. Egyszerűen nem tudni, hogy mire való. J. G. Machen, a nagy presbiteriánus teológus is így keseregett emiatt: „Az egyháztagság manapság gyakran nem jelent többet – ahogyan mondják is sokan –, mint egyfajta csodálatot Jézus erkölcsi jelleme iránt. Számos helyi gyülekezet nem sokkal több holmi 'jótékonyági klubnál'.² Olyan hely, ahol emberek néha felbukkanak, jól érzik magukat, esetleg adakoznak, majd eltűnnek. Machen így folytatja: „Valóban messze eltávolodtunk azoktól a napoktól, amikor a gyülekezethez való csatlakozás egy Krisztusban gyökerező hitről való bizonyágtévést feltételezett... Egyháztagság, egyházi tisztségek... már rég nem jelentik azt, amit jelenteniük kellene.”³ Ennek az áldatlan jelenségnek az oka – akkor és most – alapvetően két tényezőben keresendő.

Az egyik tényező, amely lejáratta a biblikus egyháztagság fogalmát, pontosan a népegyházi⁴ egyháztagság. Ez a mindenkiket megillető tagság teljesen felhígította a biblikus szemléletet. Talán az egyház, mint „átjáróház”, képe a legszemléletesebb ennek illusztrálására. A népegyház olyan szervezetté degradálódott, amelyhez könnyű csatlakozni, és amelyet különösebb következmények nélkül könnyen el is lehet hagyni. Könnyebb bejutni, mint egy klubba, hiszen egyenesen beleszületik az ember, majd a keresztségben való részvétel után semmi sem akadályozhatja meg taggá válását. Ezután következik a „kikonfirmálás”, majd a sákramentumok *kiszolgáltatása*, esetleg az esketés és a temetés – a felkérések függvényében.

Az ilyen egyház szolgáltatásokra szakosodott. A népegyházak képviselői egy-egy őszintébb pillanatban ezt el is ismerik, de aztán gyorsan vissza is vonják – és a végén minden marad a régiben. Íme egy példa erre: „Nem állítjuk, hogy ez a népegyházi örökség ideális lenne. Hitvalló teológiai alapról sok bírálat éri... Mindebben sok igazság van, mégis a népegyházi keret jó alapul szolgál, hogy azon építessük a hitvalló egyházat.”⁵ Talán az alap megválasztásában nem ez a legbölcsebb megoldás. Legalábbis Jézus szerint nem homokra kellene építeni (lásd Mt 7:24-27). Jobb minőségű építőanyag kellene az alaphoz! Különösen, ha tudjuk azt, hogy a tagoknak alapvetően nincsenek kötelezettségeik, de jogaik annál inkább. Ebben a rendszerben az egyháztagság leginkább egy *kulturális igényességre utaló jel, egy státuszszimbólum, esetleg egy hagyományörző gesztus* – és csak nagyon ritkán az evangélium megértéséből és befogadásából származó tudatos döntés következménye. Az ilyen „egyházban” feledésbe merült, hogy Krisztus egyházához tartozni egy privilégium. Elfelejtették, hogy a tagság csak a megtért és erről bizonyágot tevő emberek *kiváltsága*. Azoké, akik felismerték, hogy ez egy szent néphez való tartozást jelent, amely Isten jelenlétében él, Neki engedelmeskedik és Őt dicsőíti. Valljuk meg, hogy kevés ilyen ember van. Ezzel szemben a statisztikák szerinti, papíron megjelenő több százezres tagság igen jól mutat. Közülük a gyülekezetekben viszont csak kb. 12% képviselteti magát, és ezeknek is csak nagyon kis hányada újéletű keresztyén. Ez a Biblia alapján egyáltalán nem nevezhető egyháztagságnak. Inkább egy igeellenes és üres *inkluzívizmusnak*⁶. Jól rátappintott erre Mark E. Dever is, amikor ezt mondja egyik írásában: „Ha mindenki tagja az egyháznak, akkor annak [az egyháztagságnak] nincs semmi értelme.”⁷ Pusztá formalitássá válik. A történelmi népegyházaknak ez persze megfelel, mert sok pénzt hozhat számláikra a tagsággal egyenes arányban álló állami fejkvóta rendszer. Ezt mi sem bizonyítja jobban az alábbi hirdetésrészletnél, amely a magyarországi népszámlálás kapcsán többször is napvilágot látott az újság első oldalán: „...Ezért arra kérjük Önt – akár rendszeres templomba járó tagja Egyházunknak, akár nem – ha becsüli szülei, nagyszülei egyházának törekvéseit, segítsen azzal, hogy reformátusnak vallja magát, és erre *buzdíja* gyülekezeteinkhez, intézményeinkhez *gyengébb-erősebb* szállal kötődő ismerőseit is. Isten áldását kérve életére, szeretteire, tisztelettel köszöntjük...”⁸ Az olvasóra bízom, hogy ítélje meg maga, milyen szánalmasan olcsó lett manapság a református hit, vagy másként a kegyelem vallása. És minderre még Isten áldását is kéri... Machen így írt erről a jelenségről 75 évvel ezelőtt(!): „A modern ige hirdető úgy próbál embereket toborozni az egyház számára, hogy közben nem követeli meg tőlük büszkeségük feladását, azaz éppen bűnösségük felismerésének megkerülésében van segítségükre.”⁹

(folytatás az 5. oldalon)

¹ az egyháztól szóló tanítással foglalkozó teológiai diszciplína

² J. G. Machen, *The Separateness of the Church*, (John Robbins ed., *The Church Effeminate*, 599. o., The Trinity Foundation, 2001)

³ Uo., 599. o.

⁴ megjegyezzük, hogy a Biblia sem a népegyház, sem a történelmi egyház fogalmát nem ismeri

⁵ Bustya Dezső, *Az elvilágiasodás jelei az erdélyi református egyházban*, 73. o., Erdélyi Református Naptár, 1996

⁶ mindekit bekebelező, feltétel nélkül befogadó szemlélet

⁷ Mark E. Dever, *Modern Reformation* magazin, 52. o., Sept./Oct., 2001

⁸ *Reformátusok Lapja*, XLV. évf., 4. szám, 2001. jan. 28

⁹ J. G. Machen, *Christianity & Liberalism*, 68. o., W. B. Eerdmans Publishing Company, 1994

(folytatás a 4. oldalról)

Látni kell tehát, hogy ezeket a néptömegeket senki sem akarja megbotránkoztatni az evangéliummal, Krisztus keresztjének üzenetével. Szükség van rájuk, és így a tagtoborzás kiiktatta az evangéliumot. A kereszt félretétetett. Hova tűnt a híres lutheri jelmondat „A kereszt egyedül a mi teológiánk”¹ – kérdezzük? Óriási a baj akkor, ha az egyháztagság csak egy becsületbeli ügy, vagy ha ilyen „szívességekben” merül ki!

Egyfelől tehát láttuk az egyháztagság fogalmának elsorvadását, szekularizációját, annak tartalmatlanná tételét. Nyilván, hogy egy ilyen egyházhoz való csatlakozás nem jelenthet kihívást senki számára. Az ilyen egyháztagságot pedig senki nem gondolhatja komolyan.

A másik tényező – amely szintén a biblikus egyháztagság ellen tör – egy sajátos és igen elterjedt *újevangeliumi* szemlélet. Tévedés ne essék, itt most keresztényekről lesz szó. Új-életű emberekről, akik a

következőképpen gondolkodnak és tanítanak: „Ha megtértél, menj vissza, ahonnan jöttél és tégy bizomságot mindenkinek. Világíts ott ahol vagy, és maradj ott ahol vagy. Mindegy, hogy református, katolikus vagy unitárius a háttered. Mindegy, hogy van-e akár egy hívő ember is a gyülekezetben. Mindegy, hogy milyen a tanítás vagy a fegyelem. Mindegy, hogy mi történik a felekezetben, annak vezető testületeiben. Isten azt akarja, hogy ott szolgálj, ahova állított.” Minden jól hangzik – különösen ez az utolsó mondat –, csak éppen egy baj van ezekkel és az ehhez hasonló tanácsokkal. **Nem biblikusak.** Mert Isten soha sem akarhat ilyet. Ha ez igaz lenne, a keresztyén egyház egy hiábavaló intézménynek minősülne, hiszen minden megtért embert vissza lehetne küldeni a világba. Vagy – ha ezt lefordítanánk az első századi keresztyén egyház nyelvére – azt jelentené, hogy Pálnak vissza kellett volna küldenie pl. az efézusi megtérteket a zsinagógába vagy Diána templomába. Nincs semmi kifogásunk természetesen a bizomságtéves vagy a misszió ellen. De ezt valaminek meg kell előznie (vagy legalábbis ezzel egyidőben kell, hogy történjen). *A megtérést egy biblikus gyülekezethez való csatlakozás kell, hogy kövesse.* Ahol a megtért ember közösségre talál, ahol biblikus istentiszteletet mutat be, ahol ismeretben is megerősödhet. Ezután (vagy ezzel egyidőben) következhet a misszió. Külön kérdés persze, hogy ha valaki megtér – bizomságtévesünk nyomán – hova küldjük, ha mi magunk sem tartozunk semmilyen gyülekezethez. Figyeljük meg, hogy a Krisztushoz való megtéréstől néha úgy is beszél az Ige, mint egy gyülekezethez való csatlakozásról: „Az Úr pedig minden napon szaporítja a gyülekezetet az idvezülőkkel.”² Hadd legyen ez egyértelmű mindenki előtt: itt konkrét gyülekezetekről beszél az Ige. Ebben az esetben pl. a jeruzsálemi gyülekezetéről. Nem egy láthatatlan egyházhoz, nem is egy felekezeti szervezethez vagy szövetséghez, hanem egy gyülekezethez csatlakoztak a hívők.

A biblikus gyülekezethez való csatlakozás szükségességre és igei megalapozására még visszatérünk, azonban most vizsgáljuk meg, hogy minek tulajdonítható ez a fajta magatartás vagy szemlélet.

Először is, egyfajta evangéliumi *lazaság*, rosszul értelmezett *keresztyén szabadság* és *kényelmesség* ötvöződése áll ennek hátterében. Egy olyan keresztyén *individualizmus*, amely a biblikus autoritás elfogadásának hiányáról árulkodik. Valójában ez nem más, mint lázadás az Ige egyértelmű tanítása ellen. Jézus többször beszélt egy pásztori felügyelet alatt lévő nyájáról. Pál és Péter apostolok pedig szintén erről tanítanak (ApCsel 20:28; 1Pét 5:2-3). Csak a nyájhoz tartozó bárányokra lehet vigyázni! Csak a nyájtól eltévedt bárányt keresi meg a pásztor, hiszen csak az bízott rá! Milyen autoritás és felügyelet alatt van az a keresztyén, aki nem tartozik egy biblikus gyülekezethez?

Másodszor, egy *teológiai kép- és fogalomzavar* is megfigyelhető e mögött. Ez a *látható*³ és a *láthatatlan*⁴ egyház helytelen megkülönböztetéséből és szétválasztásából adódik. Való igaz, hogy az Ige beszél az

Nincsenek tehát láthatatlan bárányok, és Isten soha nem parancsolta azt, hogy egy láthatatlan egyházban tiszteljék Őt, láthatatlan testvéri közösségben. Meg kell értenünk, hogy a látható egyháznak a láthatatlanról kell bizomságot tennie!

egyház látható és láthatatlan aspektusáról. A baj csak az, hogy egyesek úgy képzelik ezt el, hogy a láthatatlan egyház a láthatótól teljesen *függetlenül* létezik. Innen már csak egy lépés a keresztyén életet Krisztus és a láthatatlan egyház összefüggésében elképzelni. A látható egyház meg valahogy fölöslegessé válik. *John Murray*, a princetoni teológia néhai tanára, korán észlelte ezeket a veszélyeket. Rámutatott arra, hogy soha nem beszélhetünk a láthatatlan egyházzal úgy, hogy azt a láthatótól elvonatkoztatjuk. Ezt írja: „*még azok az igeszakaszok is, amelyekben úgy tűnik, hogy a 'láthatatlan egyház' fogalma jelen van, nem bizonyítják azt, hogy az 'egyház' fogalma, mint láthatatlan szervezete megkülönböztethető, elválasztható a láthatótól.*”⁵ *Jelle Faber*, holland teológus egyetértve ezzel, azt is kifejti, hogy ez a helytelen megkülönböztetés egyfajta *polarizációhoz* is vezetett⁶. Ellenétbe állították a látható egyházat a láthatatlannal. Ez pedig a *niceai hitvallás* egyik alaptétele ellen van, amely „egy, szent, egyetemes és apostoli” egyházzal beszél. Ezt mintegy kettészakították azok, akik két különböző egyházzal beszélnek, holott csak egy van. A református hitvallások soha nem kezeltek ilyen könnyelműen a látható egyház kérdését, mint a mai *evangéliumiak*. Nincsenek tehát *láthatatlan bárányok*, és Isten soha nem parancsolta azt, hogy egy *láthatatlan egyházban* tiszteljék Őt, *láthatatlan testvéri közösségben*. Meg kell értenünk, hogy a látható egyháznak a láthatatlanról kell bizomságot tennie (még hozzá nem akárhogy!). A láthatatlan egyháznak pedig pontosan az egyháztagságban kell (többek között) láthatóvá válnia. A Biblia nem ismeri az egyháztagság nélküli keresztyénséget.

Nos, hogyan csapódott le ez a teológiai képzavar a hétköznapi keresztyén gondolkodásban? – kérdezheti az olvasó.

(folytatás a 6. oldalon)

³ látható egyház: az egyház földi szervezeti formája, amely felekezetekben él. Tökéletlen és folyamatos reformációra szorul.

⁴ láthatatlan egyház: ehhez tartozik Isten minden választottja, aki valaha is élt, él vagy élni fog a földön. Tökéletes és seplelőten.

⁵ John Murray, *Collected Writings* (vol. I.), 234. o., The Banner of Truth Trust, Edinburgh, 1989

⁶ Jelle Faber, *Essays in Reformed Doctrine*, 114. o., Inheritance Publications, Neerlandia, Alberta, Canada, 1990

¹ „Cruis sola est nostra theologia”

² ApCsel 2:47

(folytatás az 5. oldalról)

Íme három példa erre. Egyik ismerős gondolatmenet a következő: „A 'papíron való tagság' itt vagy ott, amúgy sem jelent semmit; mi Krisztus láthatatlan testéhez tartozunk” – mondják ezek a keresztyének és máris elodázzák felelősségüket. Annyit azonban igenis jelent – tesszük hozzá mi –, hogy egyeseket megakadályoz a hitehagyott egyházakból való kilépésben. Vagy figyeljünk Roger Wagner megállapítására, aki ezt a témát boncolgatva elmondja, hogy „a hívők néha azért buktak el az egyház tisztaságának megőrzésében, mert ezt a fontos jellemvonást – helytelenül – a láthatatlan egyháznak tulajdonították.”¹ Mások, akik különböző ecclesiolák² vagy felekezeti szervezettek tagjai, azt gondolják, hogy ez elégséges vagy legalább is pótolja egy hitvalló egyházhoz való tartozásukat. „Amúgy is benne vagyunk a láthatatlan egyházban” – mondják ők is.

Érdekes egyébként, hogy néha az ecclesiolához való csatlakozás nehezebbnek bizonyulhat egy hitvalló gyülekezethez való csatlakozásnál. Hiszen megkövetelhetnek mindazok a feltételek, amelyek a hitvalló egyházhoz való csatlakozáshoz is elegendőek lennének (bizonyágtétel, ismeretekben való alapvető jártasság, elbeszélgetés), de ezt még kiegészítik bizonyos ajánlólevelekkel is. Ezek nélkül szóba sem jöhet az ecclesiolai tagság. Ezt azért tartjuk említésre méltónak – mert az ecclesiolához tartozók azok, akik azt mondják (amint a későbbiekben is látni fogjuk), hogy a hitvalló egyház tökéletes egyházként ajánlja magát, és igen magas követelményeket támaszt, amelyekről a Biblia nem tanít. Ők ennél sokkal többet kérnek! Ennyit a következő teológizálásról és annak eredményeiről! Látni kell tehát, hogy ez az új ekklesiológiai modell – amelyet ezek a csoportok képviselnek –, nem élvez semmilyen igei támogatottságot, ezért sürgős reformációra szorul.

Mégis, miért szeretnek a láthatatlan egyházzal olyan sokat beszélni ma? Gyakran tapasztaljuk ezt evangéliumi csoportok képviselőinél, illetve vezető teológusaik körében. Először is azért, mert ilyenkor könnyen lehet általánosítani, relativizálni (nincs tökéletes egyház, a búza együtt nő a konkollyal,

nem lehet tudni ki a megtért, hiszen nem ítéltük meg az ember szívét stb.)³

Másodsor azért, mert ez menekülési lehetőséget ad a kollektív vagy egyetemleges felelősség⁴ elől. Ezek a testvérek nem akarnak felelősséget vállalni azért, ami a felekezetben történik. Ez felmentést ad a reformáció felelőssége alól is. Ez különösen azoktól nem szép, akik reformátusoknak nevezik magukat. Ha ezek a „református” hívők nem vállalják fel a kollektív felelősséget, akkor máris az independentizmus⁵ vizeire eveztek. Sajnos ezt egyesek már ki is mondták, hogy tudniillik – más lehetőség nem lévén – tudatosan el kell mozdulni az independentizmus irányába. De azzal, hogy ezt kimondták, még kimondtak valami mást is. Olyasvalamit, amit egyébként nem akarnak tudomásul venni.

Nevezetesen azt, hogy az egyház, amelyhez tartoznak megreformálhatatlan, azaz hamis egyház.

Végül nézzük meg, hogy mi lett mindezeknek az eredménye. Zavar és relativizmus. Keményen foglalja ezt össze Mark E. Dever: „Valóban, mindkét (népegyházi és ecclesiolai) egyháztagsággal kapcsolatos visszaélés – annak megrontása és mellőzése – ugyanazt a sátáni célt viszi véghez. Elrejtí az evangéliumot egy figyelő világ elől.”⁶ Lejárhatja Krisztus látható egyházát, és tompítja annak a világban való dicsőséges megnyilvánulását (Ef 3:21).

Szőke Imre

(a következő számban folytatjuk)

Figyelem! November 2. és 4. között Reformáció Konferenciát szerveznek Szovátán. Érdeklődni Kovács Ferencnél lehet!

³ az ilyen és ehhez hasonló érvek és kifogások kimerítő tárgyalását lásd még az alábbi könyvekben: Peter Masters: Megállni az igazságért; Bagoly Gyula: Miért van szükség egy új megreformált egyházra?; D. M. Lloyd-Jones: Egyház az egyházban.

⁴ angolul: corporate responsibility

⁵ függetlenedés, függetlenség

⁶ Mark E. Dever, *Modern Reformation* magazin, 52. o., Sept./Oct., 2001

¹ Roger Wagner, *Back to the Church*, (David Hagopian ed., *Back to Basics*, 149. o., Presbyterian & Reformed Publishing, Phillipsburg, New Jersey, 1996)

² kiségyház az egyházban

Egy zsinat margójára

Reformáció vagy Restauráció?

„Mert ilyenek a hamis apostolok, álnok munkások, akik a Krisztus apostolaivá változtatják át magukat. Nem is csoda; hisz maga a Sátán is átváltoztatja magát a világosság angyalává. Nem nagy dolog azért, ha az ő szolgálói is átváltoztatják magukat a világosság szolgálóivá; akiknek végük az ő cselekedeteik szerint lesz.” (2Kor 11: 13-15)

Az egyháztörténelem folyamán sokan sokféleképpen értelmezték, magyarázták a szatmárnémeti nemzeti zsinat jelentőségét, hatását, következményeit. Mégis azt kell mondanunk, hogy mindezek a tanulmányok nem voltak teljesek, mert a zsinat csak politikai, kulturális, oktatási és egyéb szémszögből volt eddig megvizsgálva, de nem vették górcső alá igei oldalról, ami a keresztyén ember számára a legfőbb zsinórmérték.

Bármennyire is próbálják az egyháztörténészek tompítani a tény, a zsinat döntései az igaz isteni mérce elárulásának isko-

lapéldái voltak. A bajok az egyházban nem voltak újak, de itt vallottak színt azok, akik eddig burkoltan és sunyi módon gyűlölték az igaz hit képviselőit (mert a hamisság mindig gyűlöli az igazságot). Az egyháztörténelem folyamán próbálták az eseményeket egyszerűen ortodox – puritán vizálynak beállítani, ami teljesen logikátlan dolog lenne, hisz igazi értelemben ez a két dolog egy és ugyanazt jelenti. A valóságban nem vizályról volt szó, hanem élet-halál harcra. A puritán mozgalom mindent megtett annak érdekében, hogy a világosság angyalaiként befurakodott ellenségtől megtisztítsák az Isten egyházát. A romlás azonban már olyan mélyre behatolt, hogy kezdeményezésük eleve kudarcra ítéltetett, amelynek végén a „kakukkfiókák” bennmaradtak a „fészekben”.

Az örökkévalóság mércéjén a szatmárnémeti zsinat döntése katasztrófálisabb eredménnyel járt a magyarság életére nézve, mint Mohács vagy Trianon. Ez a zsinat volt hivatott eldönteni, hogy a reformáció vívmányát pusztán „magyar vallásként” vagy az Istenhez vezető igaz útként fogja majd kezelni az utókor. Az események későbbi fényében elmondhatjuk, hogy az itt hozott döntés egyszer és mindenkorra megpecsételte a Magyar Református Egyház további sorsát.

Nem titok senki előtt, hogy Magyarországon a reformáció nagyobb részben főleg intellektuális, mintsem lelki jellegű volt. Az emberek legfőbb része nem vallási meggyőződésből csatlakozott hozzá, hanem inkább a katolicizmus főtt kezéből akart szabadulni, amely kiterjedt az élet minden területére, mikor a reformáció zászlaja alá gyűltek. Paradox módon, habár a reformációnak hihetetlen hatása volt a magyar társadalomra, mégis igazi területén, a vallási területen nem volt átütő erejű. Míg a puritán mozgalom Nyugaton a Reformáció reformációja lett és a kezdetleges vadhajtásokat lenyesegette, addig ez a törekvés a magyar területeken teljes elutasításra talált.

Az első pillanattól ellenséges volt a hangulat az „újítóknak” nevezett magyar puritánokkal szemben. A magyar puritánok 1638. február 8.-i keltezésű szövetségéről is, amely „Formula singularitís” néven lett ismertté, a legvadabb híresztelések terjedtek el egyházi körökben. A „Londoni Liga”

egyik képviselőjét sem fogadták tárt karokkal Magyarországon. Különösen a kis csoport vezérének tartott Tolnai Dali Jánost fogadták hűvösen magyar földön. A kezdet kezdetétől az ellenállás olyan nagy volt, hogy a Tiszáninnen- és a Tiszántúli Egyházkerület 1638-as zsinata külön pontban foglalkozott a „londoniakkal.” Íme az 5. Pont szövege: „Senki az egyházban rég óta bevett sarkalatos keresztyén hitágazatok, szertartások, gyakorlat és a sákramentumokra nézve magán úton és önhatalmúlag mások botrányára változást, vagy újítást tenni ne merészeljen. Hanem ha mi, s ha mikor változtatandó vagy újítandó lenne, az az egész egyház megegyezéséből közszinaton történjék, és az egész ügyet az egyház ítélete alá bocsássa. Az ez

ellen vétőknek pedig, egyszeri vagy kétszeri megintés után, könyveik égettessenek meg az egyház tekintélyénél fogva a preláthusok módja szerint (in rationem praelatorum), és ha véleményökben tovább is meg-

maradnak, politikai hatóság útján (magnum potestate) az ország határából hajtassanak ki.” Szép megfogalmazást kapott a lelkiismereti szabadság elnyomása.

Különösen Miskolczi Csulak István zempléni esperes és Geleji Katona István erdélyi püspök jeleskedtek a puritán eszmék eltiprásában. Több esetben bepanaszolták őket a fejedelemtől, minden módon próbálták gátolni a puritán eszmék terjesztését. Oroszlánrészüik volt a szatmárnémeti nemzeti zsinat összehívásában.

Az ortodox – puritán ellentét végül annyira elmergesedett, hogy hivatalosan is lépnie kellett a magyar református egyháznak. A puritán kérdés megoldására specializált zsinat 1646. június 10-én ült össze Szatmárnémetiben. Az akkori szabad magyar területek egyházkerületei összesen 116 képviselőt delegáltak az eseményre. A cél a vallási és a politikai egység megteremtése volt, nem pedig a biblikus döntés keresése az adott helyzetre. Ezért nincs is mit csodálkoznunk azon, hogy a zsinat által hozott 30 végzés teljes mértékben bibliaellenes, néhány részen pusztán erkölcsi jellegű (ami nagyon jó, de nem akkor, amikor az evangéliummal szemben akarják kijátszani), egy részben pedig olyan sokadrangú kérdéseket tesz fontossá, amelyek az evangélium továbbadásában nem bírnak semmilyen szereppel. A hitvallókra nézve talán a XVII. és a XXIV. végzés a legérdekesebb:

„Maga okából senki ne újítson, hanem javaslatával elébe lépjen” (XVII. végzés). „A 'puritánus' gyűlölséges szó előttünk, s azt közöttünk senki ne használja” (XXIV. végzés).

1646. június 14-én a zsinat, az akkor már állásából felfüggesztett, Tolnai Dali Jánost és Borsai Sepsei Jánost megfosztotta tisztségüktől. A zsinat, különösen Geleji hatásra Medgyesit Pált is hevesen támadta, de hivatalosan nem lépett fel ellene. Ezt bizonyítja a zsinat VIII. végzése:

„A püspöki igazgatás nem hogy eltöröltetnék, de még inkább megszilárdíttatik, s ezentúl a tiszáninneniek közül is püspököt kell választani közszavazattal, melynek elvégzése az ő saját komunitásukra bízatik.”

(folytatás a 8. oldalon)

(folytatás a 7. oldalról)

Habár a zsinat a presbitériumok felállításának igazán gátat szabni nem tudott (pedig szeretett volna), azért legalább mindent megmozgatott annak érdekében, hogy ezt minél később vezessék be. Mire azonban bevezetésre került a sor, már igazi kérdésekkel a tisztelt testület nem foglalkozhatott, csak a bábormányzat szerepét tölthette be. Ezért a református egyház által büszkén hirdetett zsinat-presbiteri elv nem több pusztá porhintésnél.

A zsinat jelentősége nemcsak abban állt, hogy „lefejezte” a puritán mozgalmat, hanem olyan (Geleji által szerkesztett) kánonokat fogadott el, amelyek az evangélium helyett a farizeusi törvénykezést csempészték az egyházba, különösen az egyházfegyelem területén, ahol teljesen a világi ítélkezést és annak végrehajtását vették alapul.

Medgyesi hevesen tiltakozott a Geleji Kánonok ellen, a fejedelemhez írt levelében ez olvasható: „*Oly dolgok vannak azokban a canonokban, mind heterodoxiak (tévtanítások) ...örök gyalázat rajtunk az reformata ecclesiák előtt.*” Igyekezete hasztalannak bizonyult, mert a kánonok 1649. június 8-án életbe léptek II. Rákóczy György erdélyi fejedelem jóváhagyásával. A kocka elvetetett. A helyzet kísértetiesen emlékeztethet minket a Jeremiás 2: 13-ban leírtakra.

A Reformáció a Magyar Református Egyház számára 1646-ban megállt.

Pápai Ernő

Szikszai György

(1738-1803)

(folytatás előző számunkból)

SZÜLETÉK – UTRECHTBEN

A student, Georgius Szikszai, ott ült a könyvekkel tele tömött teremben, szemben Hinloppal, a híres utrechti predikátorral. A feketeruhás, szikár, őszhajú férfi barátságosan tolta eléje a tálat: – Egyél, frater!

Így szokta, házában mindennaposok voltak az Utrechben tanuló külföldi ifjak. És ahányszor eljöttek hozzá, mindig táplálta őket, testileg is és lelkiileg is. És főleg az utóbbiért szeretett hozzájárni Szikszai György. A lelki beszélgetésekért.

Evett és közben figyelte a prédikátort. Szerette ezt a villogó szemű, tüzes beszédű, lelkesedéstől izzó férfit, aki annyira elütött természetében a lassú vérű, megfontolt mozgású hollandi fajtájától. Olyan volt, mint az izzó láva. Forró, lelkes, köznapi életben is, de különösen a szószéken. Teli templomban prédikált mindég, mert mint a mágnes a vasreszeléket, úgy vonzotta a hallgatókat. Sugárzott beszédéből, bizonyágtételéből a hit és erő. Olyan közel tudta hozni Krisztust bizonyágtételében a szívekhez, hogy szinte fizikailag érezték az ÚR jelenlétét a hallgatók. Pedig nem volt szónok és hittudós a prédikációiban. Szikszai gyakran csudálta, hogy ez a nagytudású bölcs, aki annyira otthonos volt a kálvini orthodoxyában, mint előtte kevesen, milyen művészien el tudta kerülni a száraz tudományos fejtegetéseket és az egyszerű emberek előtt nehezen felfogható és unalmasnak tetsző dogmatikai tételeket. Nem hagyta ő ki ezeket, hanem mesterien átültette a népi gondolkodás számára érthetően, a nép nyelvére, sokszor egészen póriasan, s olyan világosan, hogy azt a legutolsó halaskofa is felfoghatta. Mondták róla, hogy a piacra is el szokott járni, szóba állt tengerészekkel, suszterekkel, ellette gondolkodásukat, beszédmódjukat és prédikációiban mindig volt valami jóízű, népies kifejezés, példa, szólásmondás, gyakran még tréfa is, amin a hallgatók elmosolyodhattak. Mindent megtett, hogy minél ízesebbé tegye az Ige közlését. Azt mondták róla, hogy fiatal korában, mikor még falun szolgált, mint ifjú lelképásztor, minden szombat este behívta magához a harangozóját, és annak felolvasta a prédikációját. És ha volt valami, amit az egyszerű ember nem értett, kihagyta, vagy átalakította.

– Egyél frater! Szikszai végzett a tállal. Hinlopp mosolyogva nézte aztán jókedvűen a vállára ütött a magyar deáknak.

– No, testvér! Ide jársz már vagy két hónapja. Azóta mindig csak olyan vagyok neked, mint halásznak a tenger. Mindig viszel belőle, de te még nem adtál neki semmit. Hát rajta, barátom! Húzd fel a vitorlát, aztán úsztassunk haza, hazai vizeidre. Beszélj valamit magadról, meg az ekléziátokról. De nehogy valami értekezés legyen belőle. Az életet, a mozgó, eleven életet mondjad nekem, fiacskám. Ne félj, én majd abból kiszedem, amit tudni érdemes rólad, s rólátok. No, mi van otthon! Kacagni kezdett: – Hát mindenekelőtt egy szép szelíd leányzó, egy jövőndő predikátorné, ugyé! Nevetett. Szikszai is elmosolyodott és megrázta a fejét. Aztán elkomolyodott:

– Nem domine. Más maradt otthon utánam.

– No, micsoda! Dobd piacra az árut, fiacskám.

Szikszai lehajtott fejjel csendesen mondta: – A bűneim maradtak otthon, domine.

Hinlopp, aki eddig ott sétált Szikszai előtt, most leereszkedett mellé a bőrdíványra, s a deák vállára csapott: – Az irány jó. Egyenesen tartani a kormányt. Gyerünk!

Ez előtt a férfi előtt vallani kellett. Ez előtt jó volt vallani. És Szikszai távolba néző szemekkel beszélni kezdett:

– Debrecenben készültem a prédikátorságra. A professzor uraknak ott elégséges tudományuk is vala, meg hittük is, legalábbis a legtöbbnek. De mi bennünk hiba volt...

– Nem tanultatok?

Szikszai szomorúan elmosolyodott: – De tanultunk. Nekem például minden tárgyból kitűnő vizsgám volt... Nem a tanulásban volt a hiba, hanem abban, hogy csak értelmünkbe szedtük bé a prédikátori tudományt, az értelmünket odaadtuk mi a szent theológiának, de a szívünket nem, s testünkkel bizony sokszor a világnak szolgáltunk. Dévajul mulatoztunk, én például úgy italoztam, mint itt a legrészegebb matróz, meg kicsapongtunk...

Hinlopp felugrott: – Hát a kulcsok hatalma? A fegyelmesség? Az atyák és doktorok nem fegyelmesték a rendetlen életűeket, mint az Írás utasít?

(folytatás a 9. oldalon)

(folytatás a 8. oldalról)

Szikszai legyintett: – Dehogynem, dehogynem. Engem például hetvenegyszer büntettek meg aljas vétkeikért. Dorgáltak, vesszőztek, becsuktak. Aztán újra kezdtem. Hinlopennek felvillámlott a szeme: – És senkit nem távolítottak el onnan, mint alkalmatlant a szent szolgálatra? Szikszai csendesen mondta: – Hát egyet-kettőt igen, de azok már olyanok voltak, hogy... És Szikszai lehajtotta mélyen a fejét. Hinlopen átkarolta. – Beszélj csak tovább! Ahogy az Írás mondja: valljatok egymásnak!

Szikszai messzire nézve folytatta: – Én aztán, a bűnös, az alkalmatlan, mivel a tanulási bizonyítványaim kiválóak voltak, külföldi akadémiákra is mehettem. Előbb Bâselben tanultam s most itt Utrechtben.

A hangja forró lett a hálától: – Az én, bűnösökön könyörülő Úristenem kegyelmesen elhajtott engem eme tiszta kűttökhöz, ahol nemcsak a tudományt kaptam tovább a már meglevő mellé, hanem megismertem itt a hitben élőket, a hermhutiakat, a kegyes életűeket és mindenekefelett az élő Krisztust, akire ők mutattak reá, s nyomukban hozzá bandukolhattam én is.

Szeme megfényesedett a boldog örömtől, ahogy Hinlopenre nézett: – A matriculában az van, a békési anyakönyvben, hogy ott születtem én 1738 márciusában. De ott csak testileg. Lelki születésem vala Bâselben s Utrechtben, mert azóta vagyok hívő keresztyén, azelőtt oktan test voltam csupán.

Hinlopen mosolygott és szeretettel megölelte a magyar studentet: – Gyere, hadd tapogassalak meg, mint élő bizonyosságát Kálvinunk tanításának, aki azt mondja az Opera Selecta Calvini-ban: „*Olyanokat, akik egészen elveszetteknek látszóttak, és akikről már mindenki lemondott, visszavezet Krisztus jósága az igaz útra!*” Bizony így van ez, testvér: Urunk míveli ezt bennünk, nem ez a táj és közösség, hiszen van itten is bővön mételyes, meg látszatkeresztyén túlon túl sok is. A Krisztus nagy kegyelmes irgalma, hogy te itt nem velük, hanem a hívő kegyes lelkekkel találkozhattál. És mondd, mit fogsz tenni most már te magyar Pál, aki bekerültél az Egyenes utcába? Tudod abba az „egyeses”-be, amiről a Cselekedetek tizedik fejezetének tizenegyedik verse beszél?

Szikszai boldog örömmel Kelet felé mutatott: – Haza megyek! Várnak ott reám is, és ha Jézusunk akarja, hinhetem az Igét, világosan, cikomya és ékeskedés nélkül, érthetően és hitvallóan, úgy hogy nemcsak a szavaimmal prédikálok, hanem az életemmel is. Életemmel is, szavaimmal is, érthetően. Mert a pikkelyek csak akkor hullanak le, ha érthető és élhető Ige közelít hozzájuk. Hazamegyek, uram. Mert szeretem nagyon azt az én fajtámat, amelyből származtam. Mert sokat szenvedett szeretetre méltó nép az nagyon uram... egyszer majd elbeszélem néked a mi magyar históriánkat. Véres utakon vonszoljuk sorsunkat, immár a második világrészben, mert Ázsiából szakadtunk mi oda a Kelet kapujába, ahol most élünk...

Megragadta Hinlopen kezét: – Én immár Jézusé vagyok és készen vagyok. Csak még bátorságom nincs elég, uram. A gúnyolóktól félek, szájukkal izekre szednek majd tudom, s

megtaposnak engem mint valami szenteskedőt... Hinlopen keményen vállon ragadta Szikszait. Nyers volt a hangja: – Hát osztán! Ha igazán szereted a fajtádat, akkor légy átkozottá is értük, mint Pál. Keményen villámlott a szeme: – Hát osztán? Azt hiszed, hogy nekünk is, akik hívő kegyességre adtuk itt magunkat ebben a magát keresztyénnek nevező országban, ahol bizony mondom sok népe vagyon az ördögnek még mindig, hogy nekünk itt nem kell szenvednünk és ronszolatnunk Krisztusért?! A sátán racionalistái szinte naponta tépik meg a becsületünket is, nem kímélik hazug vádjainkkal még a családi életünket is ...

Szikszai szeretettel ragadta meg Hinlopen kezét: – Köszönöm uram, ezt a beszélgetést. Mely igen jó vala ez az én lelkemnek, s mely erősítése hitemnek.

Hinlopen megölelte a magyar ifjat: – No, mutasd meg csak, melyik irányban lehet Magyarország? Szikszai meleg szemekkel keletre mutatott: – Arra van!

Hinlopen letérdelt a szőnyegre s magához húzta Szikszait: – No, gyere testvér, osztán imádkozzunk érte! Értetek!

...Ezen Szikszai György, mint debreceni lelkipásztor, az 1786-ik esztendőben a pozsonyi nyomdában nyomtattatni kezdte „KERESZTYÉNI TANÍTÁSOK ÉS IMÁD-SÁGOK” című könyvét. Mert olyan buzgó nagy szeretet volt benne, hogy nemcsak élőszóval, hanem írás

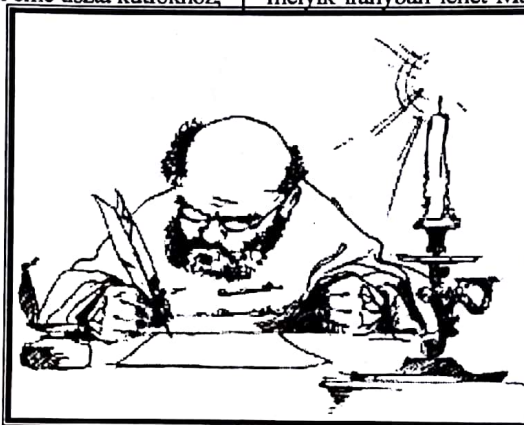
által is építeni és szolgálni akart, s a magyarok közül minél többeket odavonzani a magyar nyáj egyetlen igaz nagy patrónusához, Jézus Krisztushoz.

Erről az imakönyvről főlöseges különösebben írni neked, kegyes olvasó. Hiszen ismerheted. Hiszen alig van református hajlék e hazában, ahol ne volna meg. Immár százkilencvenkét esztendő óta imádkoznak belőle azok, akiknek számára írta volt Szikszai, szolgálatot teljesítő, parasztok, pásztorok, házasságra igyekezők, házastársak, szülők, magzatok, hajadonok, gazdagok, szolgák, szabadok, orvosdoktorok, prókátorok, fegyvert viselők, kalmárok, öregek, szenvedők, örvendezők, hallgatók és prédikátorok. Én is jól ismértem eme könyvet kisgyerek koromtól. Láttam vala először kis gömöri falunkban, nagyapám házacskájának mestergerendájára téve, a szent Biblia és a Zsoltáros könyv mellé.

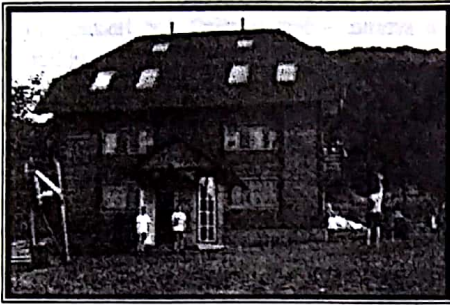
Szikszai György míg élt, szüntelen munkálkodott és sokat is imádkozott és az volt szüntelen vágyása, hogy a sokat káromkodó magyar nép imádkozó néppé legyen.

Tizenegy gyermeke és sok-sok lelkigyermek siratta meg őt, mikoron 1803. június 30-án testileg megholt és eltemettetett porhüvelybe a debreceni Czegléd utcai temetőben. Sirja felett ez volt az írás: „*Íde tétetett az elrohadásra Szikszai Györgynek porteste, melyet az Istenben való reménységgel, a Jézus Krisztusban való hittel 66 esztendeig hordozott e földön, melyben eleget fáradott, eleget szenvedett, eleget kesergett, elég jót is vett és amelyben egynehány esztendeig a debreczeni reformata eklézsiának az egyházi hivatalában nagy kedvvel szolgált. Ő maga pedig elköltözött innét abba a valóságos életbe, amely fő czélja volt lételének, fő igyekezete életének, fő édesítője halálának és amelyet az isteni irgalmasság megígért, a Jézus Krisztus halála megszerzett és bizonyossá tett minden hívő bűnösnek.*”

Dr. Szabó Lajos

Fenn a hegyen, fizikailag és lélekben

Az elmúlt nyáron táborozó gyerekek, fiatalok és idősek váltogatták egymást a szovátai hegyen, ahol egyházunk konferencia háza áll. Összesen 6 tábort szerveztünk a következő sorrendben:

Június 25. és július 2. között volt az első *gyerektábor*. Két vezető foglalkoztatta a 23 gyereket, akik az Úr imádságát tanulmányozták.

Július 14. és 21. között zajlott az *iffúsági tábor*, amelyben 32 fiatal, 6 magyar nyelvű munkatárs és 6 amerikai munkatárs vett részt. A tizenévesekkel a konfliktusok biblikus megoldását tanulmányoztuk amerikai vendégeink vezetésével. Szoros barátságok alakultak ki, és különösen nagy népszerűsége tettek szert amerikai vendégeink.

Sok őszinte pozitív értékelés hangzott el a táborzárás alkalmával.

Július 23. és 28. között tartottuk a második *gyerektábort*. Ebben 15 gyerek vett részt két vezető irányításával.

Július 30. és augusztus 6. között a már hagyományos *hitmélyítő tábor* került sorra. 32 fiatallal együtt tanulmányoztuk a keresztyén evangélizáció és bizonyoságtétel alapvető kérdéseit. Sok fiatal komoly elhatározással indult háza a táborból, hogy gyakorlatba fogja ültetni az elhangzottakat.

Augusztus 6. és 12. volt a *családosok táborának* időpontja. 11 ifjú házaspár és 2 egyedülálló fiatalember hallgatta nagy érdeklődéssel az amerikai vendégelőadót, aki feleségével együtt volt közöttünk. Nagyon izgalmas és tanulságos előadások hangzottak el a család helyes vezetése, a házastársak kötelezettségei és a gyerekek helyes nevelése, tanítása témakörökben.

Végül **augusztus 13. és 20.** között volt az *idősebbek tábora*. Szomorúan kell megállapítanunk, hogy az idősebbek nagyon nehezen mozdulnak ki és jönnek el egy táborba. Alig 12 személy vett részt ezen a táboron. Hála Istennek, nem az alacsony részvételi szám határozza meg egy tábor minőségét, hanem Isten kegyelme, amelyet ezúttal is bőségesen megtapasztaltunk.

Az Úr kegyelmében bízva, jövő nyáron is megszervezzük ezeket a táborokat, tehát lehet imádkozni értük és készülni rájuk. Reméljük, hogy a Keskeny Út következő számában közzé tudjuk tenni a jövő nyári táborok

időpontjait. Addig is tudatjuk olvasóinkkal, hogy **november 2-4.** között Reformáció konferenciát, valamint 2002 tavaszán Húsvéti konferenciát szervezünk, amelynek pontos idejét közölni fogjuk a későbbiekben.

Kovács Ferenc

Egy kis tudomány...

Ha a tudós tárgyilagos, akkor igen hamar megállapítja, hogy a tudatlanság a tudás ellentéte, a hit ellentéte pedig a hitelenség. A kettőt nem szabad összekeverni.

A tudományos kutatás keresztyén úttörői, és a modern tudományok megalapítói (Isaac Newton, William Herschel, Louis Pasteur, Michael Faraday, Lord Kelvin, stb.), mind istenfélő emberek voltak. Ők Isten művét látták a teremtésben, és munkásságukkal Istent akarták dicsőíteni.

Ezt a célt kívánja szolgálni a Székelyudvarhelyen szerkesztett Kreationista Hírlap is. Isten kegyelméből megértettük, hogy kötelességünk egy tárgyilagos tudományos lapot készíteni. Cikkeink nagy többségét keresztyén tudósok írják, akik elkötelezettek a hamisítatlan tudomány mellett. Kezdetben kevesen olvasták a lapot, de ma (egy év elteltével) már száz fölött van az érdeklődők száma.

A jövőben szeretnénk terjedelmesebbé tenni, új rovatokat indítani, és természetesen a terjesztést is ki szeretnénk bővíteni. Szívesen fogadunk minden észrevételt és javaslatot, és ugyanakkor arra kérünk mindenkit, aki segíteni akar fordítással vagy cikkekkal, hogy jelentkezzen a kiadó címén: **Curcubet Gábor, 4150 Odorheiu Secuiesc, O.P. 1, C.P. 62**

Mit jelent a keresztyén oktatás?

„De bármilyen világosan rajzolja is elénk munkáinak tükrében az Úr magát és örök országát, a mi eltompultságunk oly mérvű, hogy még az ily nyilvánvaló jelenségek mellett is erőtlenekek vagyunk, s azoknak ránk nincs hatása. Mert, ami a világnak teremtését és gyönyörű voltát illeti, ugyan hány van közöttünk olyan, ki midőn az égre tekint, vagy a föld különböző tájait szemléli, rá gondolna arra is, aki mindezeket teremté és az alkotó mellőzésével ne elégednék meg a tárgyak pusztá szemléletével?” (Kálvin János, A Keresztyén Vallás Rendszere, I. könyv, V. fejezet, 11. bekezdés)

Keresztyén oktatás alatt az olyan oktatást értjük, amelynek alapját és egységes alapelveit az Istenről, az ember és az univerzum kölcsönös kapcsolatáról alkotott történelmi keresztyén álláspont adja. Ezt a történelmi keresztyén filozófiát a legátfogóbban és a legkövetkezetesebben a kálvinizmus – más néven a református hit – foglalja össze. Ezért egy átfogó és következetes keresztyén oktatásnak csak ez lehet az alapja és összetartó ereje.

Miért van szükség a keresztyén oktatásra?

Miért kell, hogy az oktatás határozottan keresztyén oktatás legyen? Azért, mert elsősorban itt nem arról van szó, hogy fiatalokat képezzünk ki a keresztyén szolgálatra, lelkészeknek és misszionáriusoknak vagy más szakirányú pályára, amit „főállású keresztyén szolgálatnak” nevezünk. Ez a feladat inkább a Bibliaiskolákra és teológiákra tartozik, nem pedig a közönséges keresztyén iskolákra.

Mindenekelőtt, a keresztyén oktatásra Isten kedvéért van szükség. „Szeresd az Urat, a te Istenedet... teljes elmédből. (Mt 22:37) Ez a parancs magában foglalja azt, hogy Istent fél kell, hogy ismerjük, tisztelnünk és szolgálunk kell az emberi értelem minden területén. Minden emberi és társadalmi szükség értékelése fölött és előtt, ott van az ember elsődleges kötelessége, hogy szeresse az Úr Istent teljes elméjéből. Ezt nem lehet elérni egy olyan oktatással, amely Istent jelentéktelennek tartja. Szükségünk van arra, hogy határozottan elismerjük a Biblia Istenét az oktatás első feltételeként. „Az Úrnak félelme feje a bölcseségnek.” (Péld 1:7)

Másodszor, fontos, hogy a keresztyén oktatás kifejezze az oktatás területén azt a radikális különbséget, amely e világban az emberi nemzetség két csoportja között van – az újjászületett és az újjá nem született emberek között. Az emberiség bünei nemcsak az ember lelki és erkölcsi természetére vannak káros hatással, hanem az értelmére is. Pál apostol, a Szentlélektől ihletve írja le, hogy mit tett a bűn az emberi értelemmel. Azt állítja, hogy habár az emberek ismerték Istent, „nem mint Istent dicsőítették őt, sem neki hálákat nem adtak; hanem az ő okoskodásaikban hiábavalókká lettek, és az ő balgatag szívük megsötétedett. Magukat bölcseneknek vallván, balgatagokká lettek...” (Róma 1:21,22) A bűn, tehát elsötétítette az ember értelmét, és bolonddá tette őt, akármennyire is bölcsnek nevezné magát. Egyedül csak az újjászületés csodája által állítható helyre az emberi értelem ezen károsodása.

A Szentlélek munkája az újjászületés során nemcsak az ember lelki és erkölcsi természetére van hatással, hanem az értelmére is: megvilágosítja azt. (Ef 1:18) A tényeket Isten

fényében kezdi látni (Zsolt 36:9), vagyis a tények valódi értelmét kezdi meglátni. Másrészt, az újjá nem született ember továbbra is fenntartja azt, hogy a tényeket meg lehet érteni és magyarázni az ember fényében; nem ismer el az emberi értelemnél magasabb kategóriát, és soha nem fogja beismerni, hogy a bűn elsötétítette az ő elméjét.

Ez a radikális nézeteltérés vagy szakadék az emberi nemzetségben két teljesen különböző és összeegyeztethetetlen életfilozófiához vezet. Ezt a két életfilozófiát nevezzük általánosan a világi és keresztyén életfilozófiáknak. Az előbbi emberközpontú, és azt állítja, hogy az ember jelenlegi állapota megfelelő. Az utóbbi Istenközpontú, és azt állítja, hogy az ember jelenlegi állapota abnormális – a bűn szétrombolta az életét. Ez a két életfilozófia annyira távol van egymástól, mint nyugat keletől. A kettő között áthidalhatatlan szakadék van. A kettő között nem jöhet létre kompromiszum vagy harmónia, mert az egyik jelentéktelennek tartja Istent, a másik pedig mindennél fontosabbnak tartja Őt.

Következésképpen ez a két radikálisan különböző életfilozófia szükségszerűen két radikálisan különböző oktatási rendszerben nyilvánul meg. Az újjá nem született emberiség a világi oktatásban fejezi ki belső alapelveit. Az újjászületett vagy keresztyén emberiség a keresztyén oktatásban kell, hogy kifejezze belső alapelveit.

Az újjá nem született személy természetesnek tartja azt, hogy a Biblia Istene nem létezik. Lehet, hogy van egy bizonyos elképzelése egy lekicsinyített, korlátolt és véges Istenről, de úgy gondolja, hogy a Biblia Istene és a történelmi keresztyénség nem reális. Azt is feltételezi, hogy az ember és az univerzum önmagukat megmagyarázzák – a Biblia Istene nélkül is meg lehet érteni őket.

A másik oldalon, a keresztyén mindig magától értetődőnek kell, hogy tartsa azt, hogy a Biblia Istene létezik, és hogy Ő az univerzum minden tényével abszolút összefüggésben van.

A világi és a keresztyén életfilozófiákat nem lehet harmonizálni, mert kiindulópontjuk és következtetésük teljesen összeegyeztethetetlen. Az egyik az emberből és az univerzumból indul ki, és egy hamis következtetésre jut ezekkel kapcsolatban; a másik a Biblia Istenéből indul ki, és reális betekintést nyer a realitás valódi értelmébe. Nincs olyan területe az életnek, ahol az újjászületettek és az újjá nem születettek közötti különbség nem számíthat. Az Istenről, a Teremtésről és a Gondviselésről szóló három nagy tanítás minden keresztyén legfontosabb kiindulópontja kell, hogy legyen; ezeket a tanításokat az újjá nem született ember elutasítja vagy jelentéktelennek tartja.

E három tanítás körül nem létezhet semlegesség. Az újjá nem született ember egy álmvilágban él. Azt gondolja, hogy a dolgok magukban léteznek, megfelelően megmagyarázhatóak az emberi értelem által, és nincsenek összefüggésben a Biblia Istenével. A keresztyén nem hisz a dolgok „puszta létezésében”. Teremtett dolgokról és nem önmagukban létező dolgokról van szó; ezért csak úgy lehet igazán megérteni őket, ha feltételezzük Istent, a Teremtést és a Gondviselést. Isten a létező dolgok oka; a Teremtés a létező dolgok forrása; a Gondviselés által léteznek a dolgok.

(folytatás a 12. oldalon)

(folytatás a 11. oldalról)

Az újjá nem született ember azt is feltételezi, hogy az emberi értelem nem teremtve lett, hanem magában létezik és képes arra, hogy a létező dolgok abszolút és végleges értelmezője legyen. Másrészt, az újjászületett személy felfogja azt, hogy az emberi értelem nem magában létezik; teremtve lett és nem képes arra, hogy a létező dolgok abszolút és végleges értelmezője legyen. Az újjászületett ember felismeri azt, hogy rá van szorulva az isteni kijelentésre, mint a létező dolgok értelmének végső értelmezőjére.

Ezért, az oktatás vagy világi, nem keresztyén, alapra épül, vagy pedig egy keresztyén, Istenköz-pontú, alapra. Ha ezt a különbséget összemossuk, akkor gyakorlatilag áttérünk a nem keresztyén életfilozófia talajára. Hiszen az emberiség nagy többsége a nem keresztyén életfilozófiát képviseli kritika nélkül – sőt automatikusan és tudatlanul.

Másfelől, a keresztyén életfilozófia egy forradalmi változást igényel egy ember gondolkozásában – az újjászületés csodája által bekövetkezett forradalmi változást. Ez csak a Szentléleknek

az ember személyiségében végbemennő, újjáteremtő munkája által lehetséges. A nagy tragédia onnan ered, hogy sok újjászületett ember

nem veszi tudomásul a keresztyénség hatását az élet minden területére, és továbbra is egy világi, nem keresztyén életfilozófia szemszögéből szemléli az univerzumot (beleértve az oktatást is). Úgy tűnik, hogy sok keresztyén megnyerte a lélek üdvösségét, de értelmük még mindig egy nem keresztyén életfilozófiában gyökerezik.

Téves értelmezések a keresztyén oktatásról

1. A keresztyén oktatás nem csak a vallás területére korlátozódik

Nagyon sok ember azt gondolja, hogy a keresztyén oktatás csak a vallás területére korlátozódik, de ez túl egy szegényes képet ad a

keresztyén oktatásról. Úgy tűnik, hogy az ilyen emberek azt hiszik, hogy Isten csak az emberi lélek üdvözítésével foglalkozik, és egyáltalán nem törődik a világ és az élet teljes egészével.

Nem szabad a keresztyén oktatást leszűkíteni csak a vallás területére. Ha mégis megtesszük ezt, akkor kudarcot vallunk abban, hogy Istennek dicsőséget adjunk teljes életünkkel és tudásunkkal. Szükség van keresztyén álláspontra a történelem, a kereskedelem, a politika és a fizika területén, akárcsak az üdvösség és a vallásos élet kérdéseiben. Isten vagy mindenhol Isten, vagy pedig sehol sem az.

2. A világi oktatás külső kiegészítése vallásos elemekkel még nem jelent keresztyén oktatást.

Még az őszinte keresztyének között is nagyon elterjedt ez a téveszme a keresztyén oktatással kapcsolatban. Vegyük például a keresztyén főiskolák helyzetét. Általánosan elterjedt az a gondolat, hogy egy keresztyén főiskolán ugyanúgy tanítják a matematikát, kémiai vagy irodalmat, mint bármilyen másik főiskolán, csak az eredeti tantervet kiegészítik bibliaórákkal, napi áhítatokkal, evangélizációs alkalmakkal, imacsoportokkal, keresztyén szolgálatot végző szervezetekkel, stb.

Keresztyén oktatás alatt nem egy vallásos elemekkel kiegészített világi oktatást értünk, hanem egy olyan oktatást, amely teljes lényegében és belső jellegzetességeiben is keresztyén, nemcsak az imateremben vagy a bibliaórán, hanem minden órán és laboratóriumban, akárcsak minden tanár életében és gondolkodásában.

Ezek a különleges vallásos jellegzetességek bizonyára nagyon értékesek és fontosak, de egy oktatási intézmény ezektől még nem lesz igazán keresztyén, a-

hogyan egy ember sem lesz keresztyén csupán attól, hogy Bibliát visz magával a templomba. Keresztyén oktatás alatt nem egy vallásos elemekkel kiegészített világi oktatást értünk, hanem egy olyan oktatást, amely teljes lényegében és belső jellegzetességeiben is keresztyén, nemcsak az imateremben vagy a bibliaórán, hanem minden órán és laboratóriumban, akárcsak minden tanár életében és gondolkodásában.

G. J. Vos

(folytatjuk)

Mennyit adhatok az Úrnak?

„Tiszteljük az Urat a mi tizedeinkkel és adományainkkal” – gyerekkoromban mindig ezekkel a szavakkal vezette be lelkipásztorunk az adakozást, mielőtt valamelyik presbiter elindult a templom padsorai között. Ilyenkor mindig azon töprengtem, hogy miért használ a lelkipásztor két külön szót az adakozásra, amikor egy is elegendő lenne? Van valamilyen különbség a tized és az adomány között? Most már értem, hogy valóban különbség van a kettő között.

A Szentírás kezdettől fogva tanítja azt a határozott alapelvet, hogy a hívő tizedet ad az Úrnak anyagi javaiból tisztele jeléül, valamint munkájának továbbbi előmenetelének érdekében. A szó maga, valaminek a tíz százalékát jelenti. A tized fogalma először Ábrahámnál jelenik meg, aki istentiszteletének részeként tizedet adott mindenből Melkisédeknek, aki a *Magasságos Isten papja* volt. (1Mózes 14:18-21)

Ilyen módon a tized megelőzte a Törvényt, amit Isten Mózes által adott, de világosan meg volt határozva abban. A 3Mózes 27:30,32 egy tipikus utasítás Izráel népének: „A földnek minden tizede, a föld vetéséből, a fa gyümölcséből az Úré; szentség az az Úrnak... és minden tizede a baromnak és juhnak, mindabból, ami a vessző alatt átmegy, a tizedik az Úrnak legyen szentelve.”

A tized azért adatott, hogy a személyes áldozatokon keresztül elismerjék Isten tulajdonjogát, hogy rendet és rendszerességet hozzon létre az adakozásban, hogy hálát adjanak Istennek áldásaiért, és hogy anyagilag fenntartsák a Szentsátort, majd a Templomot és az Úr előtt szolgáló lévitákat. A Malakiás 3:8 lopásnak minősíti a tized megvonását Istentől, és a próféta szerint a tizednek az önző célokra való visszatartása az isteni áldás hiányához fog vezetni.

Hogyan egyeztethető össze ez azokkal az adatokkal, amelyek szerint egy átlag amerikai evangéliumi keresztyén keresetének 2-3 %-t fordítja az Úr munkájára? (A magyar történelmi egyházak a tagok fizetésének 1 %-t szokták elkérni egyházaadóként, és némelyek még ezt is soknak tartják.)

Egyesek azzal érvelnek, hogy az Újszövetség kegyelmi korszaka eltörölte a tized alapelvét. Azonban ezek az érvek nem állnak meg. Jézus

mondta a Máté 5:17-ben: „Ne gondoljátok, hogy jöttem a Törvénynek vagy a prófétáknak eltörlésére. Nem jöttem, hogy eltöröljem, hanem inkább, hogy betöltssem.” Egyik alkalommal az Úr nagyon erősen kritizálta a farizeusokat, akik aprólékosan, az utolsó fillérig megadták a tizedüket, de figyelmen kívül hagyták az irgalmasságot és a hűséget: „Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok, mert tizedet adtok a mentából, a kaporból és a köményből, de elhagytátok, ami a törvényben ezeknél fontosabb [nehezebb]: az igazságos ítéletet, az irgalmasságot és a hűséget; pedig ezeket [igazságos ítéletet, irgalmasságot és hűséget] kellene cselekedni és azokat [a tizedet] sem elhagyni.” (Máté 23:23). Tehát, a tized nem egy törvényeskedő kötelezettség, hanem egy

keresztény alapelv, amelyet a Szentírás világosan tanít és Krisztus is helyeselt.

Ezután a Biblia említi a különböző célokból adott adományokat is. Ezeket mindig ráadásként, ajándékként adták a tizeden felül. A 2Mózes 25: 1-2 beszámol a Szentsátor építésére összegyűjtött külön adományokról: „És szóla az Úr Mózeshez, mondván: szólj az Izráel fiaihoz, hogy szedjenek nekem ajándékokat; minden embertől, akit a szíve hajt arra...”

Ilyen speciális helyzetekben, az amennyit a szív diktál alapelvet alkalmazták. Dávid, miután egy nagylelkű adományt kapott a néptől az Úr házána megépítésére, így imádkozott: „Mert micsoda vagyok én, és micsoda az én népem, hogy erőnk lehetne a szabad akarat szerint való ajándék adására, amint tettük? Mert tőled van minden, és amiket a te kezedből vettünk, azokat adtuk most néked...” (1Kronika 29:14-16). Egy másik példa az adományokra a gyűjtés, amit diakóniai célból, a szegények megsegítésére rendeztek. Az ApCsel 11:29-ben: „A tanítványok pedig elhatározták, hogy aszerint, amint kinek-kinek közöttük módjában áll, küldenek valamit segítségül a Judeában lakozó atyafiaknak.”

Összefoglalásként: a tized egy rendszeres, meghatározott százaléka a bevételünknek, amelyet folyamatosan az ÚR munkájára ajánlunk fel. Az adományok alkalmi, a tizeden felüli, különleges célból adott ajándékok.

M. R.

...a tized egy rendszeres, meghatározott százaléka a bevételünknek, amelyet folyamatosan az ÚR munkájára ajánlunk fel. Az adományok alkalmi, a tizeden felüli, különleges célból adott ajándékok.

A hagyománytól az igazságig

Egy pap története

A gyermekévek

Egy nyolctagú ír családban születtem, s gyermekkorom boldog és teljes volt. Édesapám az Ír Hadseregben szolgált ezredesként, kilenc éves voltam, amikor visszavonult. Családom szeretett játszani, énekelni és szerepelni a dublini katonai táborban, ahol laktunk.

Tipikus ír római katolikus család voltunk. Édesapám néha ünnepélyesen letérdelt ágya mellé, hogy imádkozzon. Édesanyám Jézussal beszélgetett miközben varrt, mosogatott vagy éppen elszívott egy cigarettát. Esténként általában mindannyian a nappaliban térdepeltünk és a rózsafüzért imádkoztuk. A vasárnapi misét csak súlyos betegség esetén mulasztottuk el. Öt-hat éves koromra Jézus Krisztus egy nagyonis valóságos személy volt számomra csakúgy, mint Mária és a szentek.

A belvederi jezsuita iskolában, ahová általános és középiskolába jártam, belénk sulykolták a katekizmust. A többi ott tanuló fiúhoz hasonlóan már tíz éves korom előtt fel tudtam sorolni öt érvet Isten létezésére illetve arra, hogy miért a pápa az egyetlen igaz egyház feje. Azt mondták nekünk, hogy a pápa mint az egyház feje a legfontosabb ember a földön. Amit ő mond, az törvény, és a jezsuiták az ő jobb kezei. Bár a mise latin nyelven folyt, megpróbáltam minden nap részt venni, mert kíváncsi voltam a mély misztikum, ami körülvette. Azt tanították nekünk, hogy Istent leginkább úgy dicsőíthetjük, ha rendszeresen járunk misére. Bátorították a szentekhez való imádkozást, s az élet szinte minden területére voltak védőszentjeink.

Tizennégy éves koromban elhívást éreztem a misszionáriusi szolgálatra. Mindenesetre ez az elhívás nem nagyon befolyásolta az akkori életmódomat. A tizenhat és tizennyolc év közötti időszak egy fiatal számára a legboldogabb, a legteljesebb éveket jelenti. Ez idő alatt elég jól tanultam, és eredményesen sportoltam.

Próbálkozás az üdvösség elnyerésére

1956-ban elhagytam családomat és barátaimat, és beléptem a Dominikánus Rendbe. Nyolc évet töltöttem el azzal, hogy megtanuljam, mit jelent szerzetesnek lenni, hogy tanulmányozzam az egyház hagyományait, a filozófiát, Aquinói Tamás teológiáját, és egy keveset a Bibliát – katolikus nézőpontból. Ami személyes hitem volt, azt a dominikánus vallási rendszer intézményesítette és ritualizálta. Az egyházi és dominikánus törvényeknek való engedelmességet a megszentelődés útjaként állították elélem. Ambrose Duffy tanárunkkal gyakran beszélgettem arról, hogy a törvény a megszentelődés eszköze. Én pedig igyekeztem ilyen módon elnyerni a magam és mások üdvösségét. A tallaghti (Dublin mellett) dominikánus kolostorban sok gyötrelmet okoztam magamnak azért, hogy lelkeket mentsek meg: a tél kellős közepén jéghideg vízzel zuhanyoztam, és a hátamat egy kis acéllánccal vertem. A tanárunk pontosan tudta, mit csinállok,

hiszen az ő szigorú életmódja is része volt az inspirációnak, melyet a pápa szavaiból nyertem. Kemény elhatározással tanultam, imádkoztam és vezekeltem. Megpróbáltam betartani a Tízparancsolatot és a rengeteg dominikánus szabályt és hagyományt.

Külső pompa – belső üresség

1963-ban, 25 évesen római katolikus pappá szenteltek, és Rómába mentem, hogy az Angelicum Egyetemen fejezzem be Aquinói Tamás teológiájáról szóló tanulmányaimat. Rómában azonban megdöbbentett az a külső pompa és a belső üresség, ami ott fogadott. Az évek során, különböző könyvek és fotók alapján, kialakult bennem egy kép a Szentszékről, a Szent Városról. Ez ugyanaz a város lett volna? Az Angelicum Egyetemen az is megdöbbentett, hogy a több száz hallgató, aki reggelente az órákra özönlött, meglehetősen érdektelennek tűnt a teológia iránt. Észrevettem, hogy órák alatt *Time* és *Newsweek* magazinokat olvasnak. Azok is, akik érdeklődtek az órákon elhangzottak iránt, vagy csak diplomát akartak szerezni, vagy pedig katolikus egyházi tisztségeket akartak elnyerni hazájukban.

Egy nap sétálni indultam a Colosseumba, hogy lábam azt a földet érintse, ahol egykor annyi keresztyén vért kiontották. Elsétáltam a Fórumon lévő arénába. Megpróbáltam elképzelni azokat a nőket és férfiakat, akik annyira jól ismerték Krisztust, hogy az ő hatalmas szeretete által, örömmel készültek arra, hogy máglyán égjenek el, vagy vadállatok falják fel őket elevenen. Az élmény felett érzett örömet azonban alaposan elrontotta néhány fiatal, akik hazafelé a buszon gúnyolódni kezdtek rajtam, olyan szavakat kiabálva, mint „szemét, söpredék”. Rájöttem, hogy nem azért intultáltak, mert kiállok Krisztus mellett, ahogyan a korai keresztyének tették, hanem mert a római katolikus rendszer képviselőjét látták bennem. Ezt az ellentmondást gyorsan kivertem a fejemből, de mindenesetre mindaz, amit korábban tanultam Róma jelenlegi dicsőségéről, most lényegtelennek és üresnek tűnt.

Rövid idővel később, úgy határoztam, mégsem szerzem meg azt a teológiai diplomát, ami a fő célom volt, amióta elkezdtem Aquinói Szent Tamás teológiájával foglalkozni. A pap, aki a konzulensem volt a diplomamunkámban, nem akarta elfogadni a döntésemet. Hogy megkönnyítse számomra a diploma megszerzését, felajánlott egy dolgozatot, amit évekkal azelőtt már megírtak. Azt mondta, hogy használhatnám azt mintha a sajátom lenne, ha hajlandó vagyok a szóbeli diplomavédésre. Ettől felfordult a gyomrom. Amit tett, hasonló volt ahhoz, amit néhány héttel korábban láttam egy parkban: elegáns utcalányok mutogatták magukat fekete bőrcsizmában. A pap ajánlata ugyanolyan bűn volt. Ragaszkodtam az elhatározásomhoz, és az egyetemem a normál akadémiai szinten végeztem el, diploma nélkül.

Büszkeség, elbukás és egy újfajta éhség

1964. október 1-én érkeztem Trinidadba, s hét éven át sikeres pap voltam – legalábbis római katolikus értelemben – minden kötelezettségemet jól végeztem, és sok embert gyűjtöttem a misére. 1972-re komolyan belekerültem a katolikus karizmatikus mozgalomba. Ugyanabban az évben, március 16-án egy imaösszejövetelel megköszöntem az Úrnak, hogy ilyen jó pap vagyok és arra kértem őt, ha ez az ő akarata, alázzon meg, hogy még jobb lehessenek.

(folytatás a 15. oldalon)

(folytatás a 14. oldalról)

Aznap este egy súlyos balesetet szenvedtem, a fejem hátul felhasadt és a gerincem is több helyen megsérült. Ha nem kerültem volna ilyen közel a halálhoz, kétlem, hogy valaha is kijutottam volna önelégült állapotomból. Miközben Istenhez kiáltottam fájdalommban, a gépies, formális imádságok üresnek tündek.

A szenvedések alatt, amelyeket a balesetet követő néhány hétben átéltem, lassan kezdtem vigaszt találni a személyes imában. Nem imádkoztam többet a breviáriumot (papi zsolozsmakönyv, a Római Katolikus Egyházban a klérus hivatalos imái) és a rózsafüzért, hanem elkezdtem úgy imádkozni, hogy a Biblia egyes részeit használtam fel. Ez egy nagyon lassú folyamat volt. Nem tudtam, hogyan haladjak a Bibliában, és az a kevés, amit az évek során tanultam róla, inkább csak az iránta való bizalmatlanságomat növelte. A filozófiában, és Aquinói Szent Tamás teológiájában szerzett műveltségem semmi segítséget sem jelentett, így hát úgy indultam el megtalálni az Urat a Szentírásban, mintha egy sűrű, sötét erdőbe mentem volna térkép nélkül.

Az egyik konkrét bűnöm volt az, hogy gyakran nehezítettem emberekre, néha egyenesen dühös lettem. Habár bocsánatot kértem bűneimért, még mindig nem volt világos számomra: bűnös voltam abból a természetből ered, amit mindannyian Ádámtól örököltünk. Ennek ellenére, a katolikus egyház azt tanította nekem, hogy romlott természetemet – amit *eredendő bűnnek* neveznek – gyermekkori keresztségem eltörölte. Elmémben megtartottam ezt a hitemet, de a szívemben tudtam, hogy bűnös természetemet még nem győzte le Krisztus. Tudtam, hogy csak az ő ereje által élhetek keresztyén életet.

Ellátogattam Vancouverbe és Seattlebe. Amikor megkértek, hogy a St. Stephen katolikus templomban előadást tartsak az imacsoportnak, témául Isten Igéjének abszolút tekintélyét választottam. Ez volt az első alkalom, hogy megértettem ezt az igazságot és beszéltem róla. Amikor visszatértem Vancouverbe, egy nagy plébániatemplomban, mintegy 400 ember előtt prédikáltam ugyanerről. Kezemben a Szentírással kijelentettem, hogy „a Biblia, Isten szava az abszolút és egyedüli tekintély minden hitbeli és erkölcsi kérdésben.” Három nappal később Vancouver érseke, James Carney az irodájába hívatott. Hivatalosan elhallgattatott és megtiltotta, hogy érsekségén belül prédikáljak. Elmondta, hogy büntetésem sokkal súlyosabb lett volna, ha nem lett volna ajánlólevelem a saját érsektől, Anthony Pantintól. Nem sokkal ezután visszatértem Trinidadba.

A Szentírásból (1Tim 2:5) megértettem, hogy papi közbenjárói szerepem – amit a katolikus egyház tanított, s ami pontosan ellentétes volt a Biblia tanításával – helytelen volt. Jól esett, hogy az emberek felnéztek rám, és hogy bizonyos értelemben bálványoznak. Bűnömet azzal magyaráztam, hogy végső soron ez az, amit a világ legnagyobb egyháza tanít, tehát ki vagyok én, hogy ezt megkérdőjelezzem. Mégis, bensőmben komoly harc dúlt.

A gyomrom is megszenvedte azt az időszakot, mivel érzelmeim állandóan kavargtak. Tudnom kellett volna azt az egyszerű igazságot, hogy senki sem szolgálhat egyszerre két

urat. Szolgálatomból kiindulva Isten Igéjének abszolút igazságát a katolikus egyház legfelsőbb tekintélye alá kellett rendelnem.

A bennem dúló ellentmondást jelképezte az is, amit a Sangre Grande templom négy szobrával tettem. Szent Ferenc és Szent Márton szobraikat összetörtem és eltávolítottam a templomból, mivel Isten törvényének a második parancsolata a 2Mózes 20:4-ben kimondja, hogy: „*ne csinálj magadnak semmiféle istenszobrot.*” Azonban, amikor néhányan ellenezték Mária és a Szent Szív szobrok eltávolítását a templomból, a legfelsőbb tekintélyre hivatkozva otthagytam őket.

Egy napon egy hölgy kihívás elé állított (ő volt az egyetlen keresztyén, aki papi szolgálatom 22 éve alatt megszólított az evangéliummal): „*Maguk, római katolikusok csak külsőségeken tisztelik Istent, de az Ő erejét megtagadják.*” Ezek a szavak sokáig zavartak, mert a fények, a zászlók, a népzene, a gitárok és dobok nagyon kedvesek voltak számomra. Valószínűleg egész Trinidadban nem volt még egy pap, akinek olyan színes miseruhái és palástjai lettek volna, mint nekem. Egyszerűen nem vettem észre, ami a szemem előtt volt.

Újjászületve 48 évesen

Amikor rájöttem, hogy a Jézus Krisztusban való élet lehetetlen úgy, hogy közben hű maradok a katolikus tanokhoz, kiléptem a Római Katolikus Egyházból. 1985 novemberében elhagytam Trinidadot, de csak a szomszédos Barbadosig jutottam el. Egy idősebb házaspárral szálltam meg, s közben az Úrhoz imádkoztam egy öltönyért és annyi pénzért, hogy eljuthassak Kanadába, mert csak nyári ruhám volt, s mindössze néhány száz dollárom. Az Úr mindkét kérésemet meghallgatta anélkül, hogy bárki másnak is beszéltem volna szükségemről.

A negyven fokos trópusi időjárásból havas, jeges időbe csöppentem Kanadában. Egy hónapot töltöttem Vancouverben, majd az Egyesült Államokba utaztam. Most már bíztam abban, hogy az Úr majd gondot fog viselni szükségleteimről, hiszen ott álltam 48 évesen egy új élet küszöbén gyakorlatilag egyetlen fillér nélkül. Nem volt tartózkodási engedélyem, jogosítványom, semmiféle ajánlásom, csupán az Úr volt velem, és az Ő Igéje.

Valódi misszionárius valódi üzenettel

Az Úr megajándékozott egy feleséggel, egy hitben újjászületett, intelligens, elbűvölő asszonnyal, Lynnel. Együtt mentünk a georgiai Atlantába, ahol mindketten állást kaptunk.

1988 szeptemberében elhagytuk Atlantát, és Ázsiába mentünk misszionáriusként. Ez egy olyan mélyen gyümölcsöző év volt az Úrban, melyet korábban el sem tudtam volna képzelni. Számos nővel és férfival ismertettük meg a Biblia feltétlen tekintélyét s Krisztus halálának és feltámadásának erejét.

Jelenlegi feladatom: az Úr azt a munkát készítette el számomra, hogy evangélistaként működjek az USA északnyugati részén. Amit Pál zsidó társairól mondott, én ugyanazt mondom szeretett katolikus testvéreimről: imádkozom értük, s szívemnek vágya, hogy ők is üdvözüljenek.

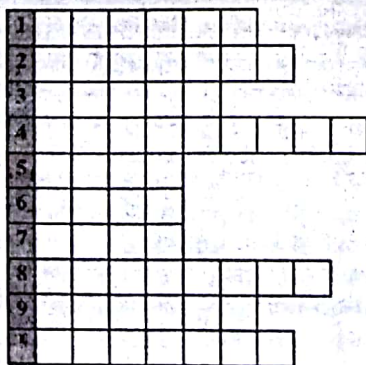
Richard Peter Bennett
(www.bereanbeacon.org)

Heti szolgálati alkalmak gyülekezeteinkben

Helység	Kapcsolat	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
Budapest	Zoltán Zsolt 06-1-322-93-17		19.00 IB				10.00 IMA 11.00 IT 17.00 FB
Miskolc	KGTMI 06-46-412-558	18.00 IB	17.00 FB				10.00 IT 18.00 IT
Barót	Tókos Sándor 067-377-369	18.00 IB		18.00 FB			11.00 IT
Brassó	Sikó Mihály 068-328-278		18.00 IM	18.00 FB		17.00 IB	11.00 IT 17.00 HIT
Kézdivásárhely	Simon Szabolcs 094-307-550			19.00 FB		11.00 IB	10.00 IT 19.00 FB
Rava	László Lehel 065-143-462						13.00 IT 16.00 FB
Marosvásárhely	Kovács Kálmán 065-160-701						10.00 IT 18.00 FB
Sepsiszentgyörgy	Simon Szabolcs 094-307-550		19.00 FB				12.00 IT
Szamosújvár	Szász Attila 092-459-594					14.00 IB	11.00 IT
Szatmár	Vincze N. László 093-125979				19.00 FB		17.00 IT
Szék	Vigh István 064-228-261		20.00 FB		20.00 FB		10.00 IB 11.00 IT 17.00 FB
Székelykeresztúr	Curcubet Gábor 094-246-095					16.00 FB	
Székelyudvarhely	Curcubet Gábor 094-246-095		19.00 FB		19.00 FO		10.00 IT 11.00 HIT 16.00 FB
Szováta	Kovács Ferenc 065-577-592						10.00 IT 16.30 IB
Vulkán	Zólya Csaba		17.00 IMA		17.00 FB	10.00 FB 12.00 GYIT	10.00 IT
Beregszász	Demeter Géza 0314-124-639		16.00 FB				10.00 IT
Kukja	Demeter Géza						13.00 IT
Gát	Demeter Géza	16.00 FB					
Izsnyéte	Demeter Géza					18.00 FB	

IT – istentisztelet; FB – felnőtt bibliaóra; IB – ifjúsági bibliaóra; FO – fórumbeszélgetés; HIT – hitvallás tanulmányozás; GYIT – gyerekistentisztelet; IMA – imaközösség;

Keresztrefjtvény gyerekeknek

1. Ki volt Izsák felesége? (1Móz 24:15)
2. Ki volt Illés próféta munkatársa és utóda? (2Kir 2:1)
3. Ki volt a tisztartó, akihez először odavitték Pál apostolt? (ApCsel 24:3)
4. Ő a kedves megszökött rabszolga (Filemon 10-12)
5. Egy nő, aki nagyon hűséges volt az anyósához!
6. Az első evangélium szerzője, a Szentírásban!
7. Kit ölt meg Kain?
8. A szeretet nélküli beszéd olyan, mint a pengő... (1Kor 13:1)
9. Ábrahám mostoha fia. (1Móz 16:15)
10. Hatalmas termetű emberek (1Móz 6:4)